

Katarzyna Grabowska
Uniwersytet w Białymstoku

**ZAPOŻYCZENIA LEKSYKALNE Z JĘZYKA POLSKIEGO
W KRONICE SUPRASKIEJ**

SUMMARY

**The lexical borrowings from the Polish language
in the “Suprasl Chronicle”**

The subject of the article is analysis of lexical borrowings from the Polish language in the *Suprasl Chronicle*. It belongs to the first Belorussian – Lithuanian compilation. The article considers three types of borrowings: 1) formal semantic borrowings, 2) semantic calques, 3) structural calques. Formal semantic borrowings are the most common and they, according to their meaning, can be divided into several groups. Almost all lexical borrowings from the Polish language supported by evidence in the *Suprasl Chronicle* are found in its last part created on the territory of the Grand Duchy of Lithuania.

Key words: Old Belarusian chronicles, borrowing of words, Polish, formal semantic borrowings, semantic calques, structural calques

РЕЗЮМЕ

**Лексические заимствования из польского языка
в Супрасльской летописи**

Статья посвящена проблеме лексических полонизмов в *Супрасльской летописи*, принадлежащей к первому своду белорусско-литовских летописей. В статье рассмотрены три типа заимствований: 1) формальносемантические, 2) семантические кальки, 3) структур-

ные кальки. Среди них преобладают формальносемантические заимствования, которые, в зависимости от значения, можно разделить на несколько групп. Почти все полонизмы, зафиксированные в *Супрасльской летописи*, находятся в ее оригинальной части (*Летописец великих князей литовских*), возникшей на территории Великого княжества Литовского.

Kronika Supraska należy do jednego z kilku znanych odpisów najstarszej redakcji latopisów białorusko-litewskich powstałej w Wielkim Księstwie Litewskim (dalej: WKL). Jej powstanie było związane z nową tendencją w rozwoju historiografii zachodnioruskiej, polegającą na dążeniu do stworzenia latopisarstwa ogólnopaństwowego, wspólnego dla całego WKL¹. Pierwsze takie latopisy zaczynają pojawiać się w okresie panowania księcia Witolda (1392–1430). Ich celem było przede wszystkim wyrażenie zjednoczeniowej polityki księcia i walki o przezwyciężenie rozdrobnienia dzielnicowego białorusko-litewskich ziem². Początkowo zachodnioruskie latopisarstwo znajdowało się jeszcze pod silnym wpływem staroruskiej tradycji piśmienniczej Rusi północno-wschodniej oraz Kijowskiej. Staroruskie latopisy stały się bezpośrednim źródłem, z którego czerpali białoruscy kronikarze przy sporządzaniu własnych kronik³. Z upływem czasu latopisarstwo WKL stopniowo zaczęło wypracowywać własny styl, odchodząc od tradycyjnych dorocznych zapisów w kierunku formy narracyjnej powieści-kroniki, wzorowanej na źródłach zachodnioeuropejskich. W zakresie języka i treści również zauważalne są istotne zmiany. Więcej uwagi poświęca się lokalnym (tj. rozgrywającym się na terenie WKL) wydarzeniom, natomiast język latopisów wzbogaca się o miejscowe elementy gwarowe⁴.

I redakcja latopisów białorusko-litewskich, do której zaliczana jest *Kronika Supraska*, została sporządzona najprawdopodobniej w 2. ćwierci XV wieku w Smoleńsku przy dworze prawosławnego biskupa⁵. Promoskiewską ideę politycznej i historycznej jedności wschodniosłowiańskich ziem miało podkreślać połączenie w jednym utworze części ogólnoruskiej (będącej kompilacją wcze-

¹ *История белорусской дооктябрьской литературы*, В. В. Борисенко, Ю. С. Пширков, В. А. Чемерицкий (red.), Минск 1977, s. 54.

² В. А. Чамярыцкі, *Беларускія летапісы і хронікі*, Мінск 1997, s. 8-9.

³ Ibidem, s. 9.

⁴ В. Л. Микитась, *Західноруські, або литовсько-руські, літописи* [витяг з підручника: М. С. Грицай, В. Л. Микитась, Ф. Я. Шолом, *Давня українська література*, Київ 1978, s. 97-103], na stronie: www.litopys.org.ua/psrl3235/lytov34.htm.

⁵ В. А. Чемерицкий, *Белорусская литература XIV – XVI вв. История всемирной литературы в 9 томах*, 1985, materiał elektroniczny: www.feb-web.ru/feb/ivl/vl3/vl3-4932.htm.

śniejszych staroruskich latopisów), smoleńskiej oraz powstałego już na terytorium WKL *Latopisu wielkich ksiąg litewskich*. Ze względu na kompilowany charakter zabytku, jego forma oraz język są niejednorodne. Część ogólnoruska przedstawiona jest w formie tradycyjnych dorocznych zapisów, zaś dwie pozostałe – historycznej powieści-kroniki⁶.

Pod względem językowym *Kronika Supraska* znajduje się jeszcze pod silnym wpływem języka staro-cerkiewno-słowiańskiego, co jest zauważalne zwłaszcza w części ogólnoruskiej. Późniejszy *Latopis wielkich ksiąg litewskich* posiada już wiele cech formującego się w tym czasie języka starobiałoruskiego. Jego cechą charakterystyczną jest nasycenie regionalnymi elementami oraz polonizmami⁷. W analizowanym zabytku pojawiają się nieliczne elementy fonetyki języka polskiego, np.: *во сроду* (75о6), *кролемь* (97о6), *моци* (90), *моцию* (91о6)⁸. Przedmiotem analizy w niniejszym artykule jest funkcjonowanie w *Kronice Supraskiej* zapożyczeń leksykalnych z języka polskiego⁹.

Język polski i języki wschodniosłowiańskie znajdowały się w bliskiej więzi od najdawniejszych czasów, czemu sprzyjało geograficzne położenie oraz wzajemne polityczne i ekonomiczne kontakty¹⁰. Ponadto język polski był pośrednikiem w kontaktach językowych pomiędzy Rusią a Europą Zachodnią w XVI–XVII w. Pierwsze polonizmy odnotowane zostały już w XIII-wiecznym *Latopisie Halicko-Wołyńskim*¹¹. Wpływ języka polskiego na starobiałoruski nasilił się po zawarciu Unii w Krewie w 1385 roku, co spowodowało zacieśnienie współpracy politycznej i ekonomicznej pomiędzy Rzeczpospolitą a WKL¹². Znalazło to swoje odzwierciedlenie w różnych gatunkach starobiałoruskiego piśmiennictwa, które wzbogaciło się o szereg nowych polskich wyrazów¹³.

Za zapożyczenia leksykalne uznaje się w niniejszym artykule jednostki leksykalne powstałe w wyniku oddziaływania polszczyzny na język zabytku. W szerokim ujęciu termin ten obejmuje: zapożyczenia formalnosemantyczne (leksykalne

⁶ Ibidem.

⁷ L. Bednarczuk, *Stosunki językowe na ziemiach Wielkiego Księstwa Litewskiego*, Kraków 1999, s. 118.

⁸ Więcej o polskich wpływach na fonetykę i morfologię języka „Kroniki Supraskiej” w artykule L. Citko *Polonizmy fonetyczne i fleksyjne w wybranych latopisach litewsko-białoruskich*, „Acta Albarruthenica” 2008, t. 8, s. 196-205.

⁹ Por. również artykuł L. Citko *O zapożyczeniach leksykalnych z polszczyzny w języku latopisów starobiałoruskich*, „Białostockie Archiwum Językowe” 2010, nr 10, s. 11-22, w którym została przeprowadzona analiza polonizmów językowych w *Kronice Vychowca*.

¹⁰ A. M. Булька, *Даўня запазычанні беларускай мовы*, Мінск 1972, s. 5.

¹¹ J. Getka, *Prosta mowa końca XVIII wieku. Język „Nauk parafialnych” (Poczajów1794)*, Warszawa 2009, s. 261.

¹² А. Я. Баханькоў, А. І. Жураўскі, М. Р. Суднік, *Гістарычная лексікалогія беларускай мовы*, Мінск 1970, s. 91.

¹³ *Беларуская мова. Эцыклапедыя*, Мінск 1994, s. 216.

właściwe), kalki strukturalne (wyrazowe) oraz kalki semantyczne¹⁴. Zgodnie ze stanowiskiem leksykalistycznym za zapożyczenia z polszczyzny uznaje się również te wyrazy, których źródłem w tekście zabytku jest język polski, ale genetycznie mają inne pochodzenie¹⁵. Chodzi tu głównie o zapożyczenia z języka łacińskiego i niemieckiego, które wywarły bardzo silny wpływ na polską leksykę¹⁶.

Zapożyczenia formalnosemantyczne

Zapożyczenia formalnosemantyczne stanowią najliczniej poświadczoną grupę zapożyczeń z języka polskiego. Większość leksemów polskiego pochodzenia została odnotowana w oryginalnej części *Kroniki Supraskiej*. Niektóre z nich poprzez polskie medium przeszły do zabytku z języków zachodnioeuropejskich (germańskich, łacińskiego).

Poniżej zostają przytoczone zapożyczenia wyekscerpowane z tekstu *Kroniki...* wraz z ich kontekstem źródłowym. Większość pożyczek tej grupy została udokumentowana w pracach A. M. Булыки i A. Zoltana¹⁷:

арцибискупа [97v] (*присла арцибискупа к Вилни в Литовскую землю*); **будованого** [105] (*в Подолскои земли не былъ ни один город ни деревомъ рубленого, а ни каменем будованого*); **гинишьты** [104v] – 1. 'wałach', 2. 'koń ułożony do specjalnego chodu' (*учти и удари разъличньми дарми: (...) и гинишьты во седлах золотых снастех*); **господарьстве** [106] (*князь Костентин (...) на своемъ господарьстве умерл*); **дѣдѢчи** [104 v] (*А то си три браты, татарскыя князи, отчичи и дѣдѢчи Подолскои земли*); **дорадивъшися** [84] (*дорадивъшися и взяша из Ляховъ Казимера королевича на великое княжение Литовское*); **забрали** [108] (*и все тое забрали, што Подольскои земли держать*); **заставил** [107] (*А корол в тые городы во двадцати тысячах пану Спытьку заставил*); **кглеитовныи листы** [105v], **на клегиитовных листех** [105v] (*и он прислал к князю Костентину кглеитовныи листы, со великою твердостью и прося его, штобы к нему приѢхаль; князь*

¹⁴ B. Walczak, *Zapożyczenia leksykalne: teoria i metodologia badań*, „Polszczyzna północno-wschodnia”, Białystok 1999, t. 2, s. 72.; H. Karaś, *Rusycyzmy słownikowe w polszczyźnie okresu zaborów*, Warszawa 1996, s. 47.

¹⁵ B. Walczak, *Zapożyczenia leksykalne...*, s. 80.; H. Milejkowska, *Польские заимствования в русском литературном языке XV – XVIII веков*, „Studia z Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej” 1984, s. 16.

¹⁶ И. И. Огиенко, *Иноязычные элементы в русском языке*, Москва 2012, s. 69-70.

¹⁷ Por. np. A. M. Булыка, *Даўнія запазычанні...*; A. M. Булыка, *Лексічныя запазычанні ў беларускай мове XIV–XVIII стст.*, Мінск 1980; A. Zoltan, *Западнорусско-великорусские языковые контакты в области лексики в XV в.* (rozprawa doktorska), Москва 1984.

Костентин на клегиитовных листех к польскому королю Ѓздил); две **копе грошеи** [82v] (четвертка жита тогда была под две копе грошеи); **во изброи** [83v], **у зброи** [83v] (наредилися во изброи и со луками, и со стрелами; Вели, пане, дворяномъ своимъ убиратися у зброи, а мы и с тобою); **во комънате** [96], **в камънате** [96], **в камнату** [96v] (велить его твердо стерети во комънате; Князь пакъ великыи Витовт седелъ во Креиве за твердою сторожею в камънате; жонце двѢ ходили покладывати княгиню в камнату); **коруну** [73], **коруны** [73], **каруны** [73] (корунованъ бысть того королевства коруною; Князь велики Витовтъ хотель на себе положити коруну; его не приняли поляне, не пропустиша каруны, и за тымъ ие положи на себе каруны; **корунованъ** [97v] (корунованъ бысть того королевства коруною); **костелы** [97v] (оттоле начаша крестити Литву в латынскую вѢру (...)) и тогда начаша костелы ставити по всеи Литовѣскои земли); **кмотр** 'ojciec chrzestny' [90v] (Тот был кмотр великому князю Кестутию); **лепшеи** [83v] (Чи лепшеи датися имъ в руки); **маршалка** [64v], **маршалко** [93], **маршалкомъ** [94] (убиша мистра и маршалка, и кундуры побиша, и всю силу их немецкую побиша; Изымаше смоляне Петрыку, маршалка смоленского; А немци пакъ прускии услышавши тая дѢла, и маршалко прускыи поидеть ратию) **местичев** [82v], **местичи** [83] (Того жъ лѢта бысть побоище на Вилькомири, множество побиша князеи и бояр и местичев; (...)) и местичи, и черныя люди целовали пана АндрѢя на всемъ томъ Вилни не отступати); за шесть **миль** [74], за польтары **мили** [74v], за **милю** [75v] (не дошед до Вилни за шесть миль и стаиша в Ошимени ту стояиша неделю; За польтары мили от Вильни начоваль в Рудомени и поиде к городу); **мистра** [64v], **мистрове** [80], **к мистру** [100v] (Князь велики Витовтъ Кестутевичъ созваша к собе (...) мистра немецкого и пруского, мистра лифанского; Ти же велици князи немецки, по немецкому языку зовемому мистрове; Суцю же ему в Нимцах в Марине городѢ в мистра; Он же тогда не возма Вилни и поиде к мистру (...) оттоле нача воевати Литовску землю с немецкою помочю); **молвили** [83v], **молвить** [93v] (Пан же АндрѢи почал ся радити со бояри смоленскими, ж бояре ему молвили; Князь же великыи Ягаило переступил, молвить: «ПоѢдь къ Вилни, тамо dokonчаемъ»); **мурованны** [75], **муровали** [105v] **умуровали** [105v] (И приде ко Креиву, и стояиша два дни, взяиша Креиво мурованны и сожже; И посекиши лѢсь город муровали Каменецъ, а ис того вси Подолски городы умуровали и всю землю Подолскую осели); **пань** [82v], **пана** [75], **пану** [107], **паномъ** [107v], **паны** [83], **панове** [84],

панов [77v] (умыслив тое собѣ и своими паны; А корол в тые города во двадцати тысячах пану Спытѣку заставил; И пришед панове под Полоцькомъ стояли неделю); **пани** [107v] (пани Спытковая стала вдовою); **пекаромъ** [89v] (Первое был пекаромъ, потомъ вставили его постелю слати); **полецаяся** [81] (прислашеся к нему велици ординьскыи князи, полецаяся ему под великую службу); **польского** [72v], **польскыи** [73v], **польскому** [105v] (Князь велики Витовтъ Кестутевичъ созваши к собе короля польского Владислава; А король польскыи Владислав и бысть у великого князя Витовта; И князь Костентин на клегиштовных листех к польскому королю Ъздил); **презволениемъ** [104v] (князь Юрѣи (...) со князя великого Олгирдивым презволениемъ и с помочию Литовския земли пошли в Подольскую землю); **пушьками** [59v] (Витовтъ (...) пушьками град бив, бѣ бо град Смоленскъ велми твердѣ); **пѣнезех** [107v], **пѣнезеи** [107v] (еси намъ [дал] половицю Подольскои земли во двадцати тысячах пѣнезех; Отдаи двадцать тысячеи пѣнезеи, а города опять побери за себе); **рада** [84], **раду** [108], **рады** [108] (Рада же литовъская великого княжения, князи и панове и вся земля, пана Долѣкгида из города ис Каменца созвали на раду к собѣ и до рады не допустивши самого иняли и огърабили); **скарбов** [92], **и со скарбы** [92v] (я князю великому Ягаилу ничего не вчинил, не рушив есмо ни скарбов его, ни стад; Князь великыи Кестути отпусти его со материю и со братию, и со скарбы); **соимы** (90) (быль тотъ Воидило у великои моци у великого князя Ягаила, почаль со немѣци собе соимы чинити); на **стольнечномъ** граде [84] (посадиши его со честию на стольнечномъ граде на Вилне и на всеи Рускои земли); **учиниль** [90] (Князю великому Кестутию велми нелюбость учиниль и жалость, што братанну его, а свою сестру, за холопа даль); **чи** [83v] (Чи лепшеи датися имъ в руки).

Przytoczone przykłady pozwalają stwierdzić, iż dominującą grupę wśród zapożyczeń formalnosemantycznych z języka polskiego w *Kronice...* stanowią rzeczowniki (23), co potwierdza wnioski badaczy zajmujących się tym problemem¹⁸. Stanowczo mniejszą liczebność wykazują przymiotniki (6 leksemów), czasowniki (4), imiesłowy (3); w zabytku zostały odnotowane pojedyncze przykłady dokumentujące obecność przysłówka i spójnika.

W prezentowanym materiale leksykalnym wśród zapożyczeń można wyróżnić kilka grup semantycznych:

¹⁸ Por. np.: А. Я. Баханькоў, А. І. Жураўскі, М. Р. Суднік, *Гістарычная лексікалогія...*, s. 92.

1. Nazwy ludzi według piastowanego urzędu, wykonywanego zawodu, przynależności do danej grupy społecznej, itp.: *арцибискупна, дедѢчи, кмотр, маршалко, местичи, мистра, пань, панове, пани, пекаромь*.
2. Określenia czynności i procesów: *молвить, муrowали, полецааяся, преволениемь, учиниль, коруновань*.
3. Terminologia związana z funkcjonowaniem państwa, jego instytucji i organizacji, atrybutów władzy: *коруну, пѢнезеи, рада литовѣская, соимы, две копє грошеи*.
4. Leksyka wojenna, nazwy sprzętu wojskowego: *кглеитовннии листы, у зброи, пушьками*.

Zwrócić należy uwagę na przeciwstawienie sobie leksyki zapożyczonej, związanej z realiami polskimi (i szerzej – europejskimi), oraz rodzimej, określającej desygnaty bliskie rzeczywistości Wschodnich Słowian. Są to następujące pary wyrazów: *листъ – грамота, костель – церковь, арцибискупъ – архиепископъ, пань – бояринъ*, por.: *И князь Костентин на клегиитовных листех к польскому королю Ѣздил, (...) и опять на тых же листѢх отехал до Подольскои земли и на своемъ господарьстве умерл [106] / Того жь лѢта князь великый Витовѣтъ (...) Псковскую крестную грамоту присла в Новгород (62), Того жь лѢта придоша послове изъ Царигорода ДементѢи с други и вынесоша грамоты цареви и патриаршии [41]; И оттоле начаша крестити Литву в латынскую вѢру, и присла арцибискупна к Вилни в Литовскую землю, и тогда начаша костелы ставити по всеи Литовѣскои земли [97v] / Крестився Володимер и взя (...) к Новугороду архиепискупна Якима корсунина [19], Кирил митрополить крыл церков оловомъ святую Богородицю во Володимери [33v]; Некто пань былъ, остродски кунтор, звали его Гунстыномъ [90], И затымъ полскы король Казимир Локотѣковичъ (...) умыслив тоє собѢ и своими пань, што в него сына не было, толко была одна дочька, захотель за него дочку дати [105v] / Того жь лѢта бысть в Новегороде усобица промежи хрестянь, и человекъ некоторый, именемъ Степанко изымаль боярина Данила Ивановичъ Божица [69v]. Zachodnioruski latopisarz przy określaniu odległości odnoszących się do obszaru WKL konsekwentnie stosuje termin *миля*, natomiast *верста* jest używana wyłącznie wtedy, gdy mowa o księstwach ruskich, por.: *За полѣтары мили от Вильни начоваль в Рудомени и поиде к городу, и не доходя Троков, и поверъне на Старый Троки [74v], поиде на Литву, и не дошед до Вилни за шесть миль и сташа в Ошмении ту стояша неделю [74], Не доходя Лукомья за милью, в озерех, мейстер поиде во свою землю, в Лифянты [75v] / не доидоша Навагорода за сто версть [26v], Князь велики Дмитреи Ивановичъ ходиль ратию к Великому Новугороду (...). Не дошель князь великый и за петьнадцать версть [52].**

Warto również zwrócić uwagę na przymiotnik *польский*, który w zabytku używany jest wyłącznie w odniesieniu do polskiego króla, por.: *короля польского Владислава, король польскыи Владислав, к польскому королю*. W pozostałych przypadkach używany jest typowy dla języka staroruskiego przymiotnik *лядский*: *И не можаше терпѣти на единомъ мѣсте, прибежалъ Лядску землю гоним божиим гнѣвомъ* [20v], *В та же лѣта брату его Ягаилу держащи стол Краковского королевѣства, по лядцькому языку тому зовему Владиславу* [79v], *во Вилню послалъ корол старосту своего лядского* [100], *А лядскои заставе, во Высоком городе тогда суци, и не пустиша во градъ князя Коргаила* [101v]. Należy przypuszczać, iż pierwotnie ten przymiotnik przeszedł do języka starobiałoruskiego jako składowa część królewskiego tytułu, a dopiero potem jego użycie rozszerzyło się na inne pojęcia¹⁹.

Kalki semantyczne i strukturalne

W analizowanym zabytku udokumentowane zostały nieliczne przykłady kalk semantycznych oraz strukturalnych. Większość przykładów została wyekscerpowana z *Latopisu wielkich ksiąg litewskich*.

a) kalki semantyczne

Za kalki semantyczne uznaje się wyrazy o strukturze morfologicznej zgodnej z językiem starobiałoruskim, którym zostało przypisane znaczenie ich odpowiedników w języku polskim²⁰. Są to następujące wyrazy:

мѣста [92], **мѣсть** [98], **мѣсто** [105v] (pol. 'miasto') – *отчину его, Ведбескъ и Крево, и вся мѣста, што отецъ его держалъ, то все даю ему; князь Андрѣи полоцькыи приде с немьци лифянты и со всею латыною на Литовску землю и повоевал, пожьже много мѣсть и сел; угонили много олени в тот остров, кдѣ нынѣ Каменское мѣсто лежитъ. И посекиши лѣсь город муровали Каменець;*

поняти [130б], **поня** [53v], **понял** [97], **поняль** [97v] (pol. 'wziąć za żonę') – *Хоцю поняти дщер твою жену собѣ; Женилься князь великы Василеи Дмитреивичъ, поня за себе дщерь Витовтову, князя великого Витовта, Софиєю; И начаша ляхове слати с Кракова ко князю великому Ягаилу, дабы приняль крещения старого Рима и поняль бы в них королевну именемъ Ядвигу собѣ женою; И поняль за себе королевну Ядвигу, и корунованъ бысть того королевства коруною.*

¹⁹ Por. A. Zolтан, *Западнорусско-великорусские языковые контакты...*, s. 74.

²⁰ H. Karaś, *Rusycyzmy słownikowe...*, s. 55.

b) kalki strukturalne

W analizowanym zabytku zostały udokumentowane nieliczne przykłady kalk strukturalnych frazeologicznych, czyli kolokacji powstałych w wyniku kopiowania struktury morfologicznej polskich jednostek leksykalnych, w których polskie elementy składowe zostały zastąpione białoruskimi²¹. Są to następujące zwroty:

покоры учинити [102] (pol. *pokorę uczynić*²²) – *не вхоте покоры учинити и челомь ударити великому князю Витовту;*

учини ми тую честь [107] (pol. *część uczynić*²³) – *учини ми тую честь, даи ми Подольскую землю;*

до живота [89] i [89v] (pol. *do żywota* ‘do śmierci, dożywotnio’²⁴) – *Такоже были и до живота своего в тои правде; Какъ до его живота в одинокъстве с нимъ были; А быти имъ до живота в любви.*

Na uwagę zasługuje również użycie zapożyczonej z języka polskiego konstrukcji składniowej **отехал до** [106], **приѣхал до** [91v] (pol. *odjechał, przyjechał do kogo, czego*) – *князь Костентин (...) опять на тых же листѣх отехал до Подольской земли; онъ вже до Городна приѣхал з Дорогичина.*

Analiza zapożyczeń leksykalnych wyekscerpowanych z tekstu *Kroniki Supraskiej* pozwala stwierdzić, że wpływ języka polskiego najsilniej zaznaczył się w części smoleńskiej oraz *Latopisie wielkich książąt litewskich*, które są chronologicznie najpóźniej powstałymi fragmentami zabytku. W najstarszej części zabytku będącej kompilacją kronik ruskich nie odnotowano żadnych polskich pożyczek. Z pewnością na taki stan rzeczy duży wpływ miał wzrost oddziaływania języka polskiego po zawarciu Unii w Krewie w 1385 roku. Obecność zapożyczeń z języka polskiego w tekście *Kroniki Supraskiej* wynikała również z potrzeby nominacji nowych realiów, zjawisk i przedmiotów, które w języku starobiałoruskim nie posiadały swojej nazwy oraz z indywidualnych cech językowych kronikarza²⁵.

W analizowanym zabytku została odnotowana niewielka ilość polonizmów leksykalnych. Wśród nich przeważającą grupę stanowią zapożyczenia formalno-semantyczne, zaś kalki semantyczne i strukturalne znalazły swoje poświadczenie zaledwie w kilku przykładach. Może to świadczyć o powierzchownych kontaktach pomiędzy językami, ponieważ to kalki są przejawem ich głębszego oddziaływania na siebie²⁶. Znaczącą grupę wśród zapożyczeń formalnosemantycznych stanowią

²¹ Ibidem.

²² Por. *Słownik polszczyzny XVI w.*, Wrocław 1998, t. XXVI, s. 355.

²³ Ibidem, t. IV, s. 153.

²⁴ S. Renek, *Podręczny słownik dawnej polszczyzny*, Wrocław – Warszawa – Kraków 1968, s. 677; *Słownik języka polskiego*, Lwów 1860, t. 6, s. 1214.

²⁵ L. Citko, *O zapożyczeniach leksykalnych z polszczyzny...*, s. 20.

²⁶ H. Karaś, *Rusycyzmy słownikowe...*, s. 330.

wyrazy, które przeszły przez polskie medium głównie z łaciny i niemieckiego, zaś rodzimych polskich wyrazów jest stosunkowo niewiele.

Ze względu na swój kompilowany charakter *Kronika Supraska* stanowi zabytek niezwykle interesujący pod względem językowym. Z jednej strony zaznacza się w nim jeszcze silny związek z tradycją staro-cerkiewno-słowiańską, zaś z drugiej – obecne są już przejawy narastających wpływów polszczyzny, która w późniejszych wiekach zdominuje język starobiałoruski.

Bibliografia

- Баханькоў А. Я., Жураўскі А. І., Суднік М. Р., *Гістарычная лексікалогія беларускай мовы*, Мінск 1970.
- Беларуская мова. Энцыклапедыя*, Мінск 1994.
- Булыка А. М., *Даўнія запазычанні беларускай мовы*, Мінск 1972.
- Булыка А. М., *Лексічныя запазычанні ў беларускай мове XIV – XVIII стст.*, Мінск 1980.
- Золтан А., *Западнаруско-великорусские языковые контакты в области лексики в XV в.* (rozprawa doktorska), Москва 1984.
- История белорусской дооктябрьской литературы*, В. В. Борисенко, Ю. С. Пширков, В. А. Чемерицкий (red.), Минск 1977.
- Микитась В. Л., *Західноруські, або литовсько-руські, літописи* [вितяг з підручника: М. С. Грицай, В. Л. Микитась, Ф. Я. Шолом, *Давня українська література*, Київ 1978, s. 97-103], na stronie: www.litopys.org.ua/psrl3235/lytov34htm.
- Отиенко И. И., *Иноязычные элементы в русском языке*, Москва 2012.
- Чамярыцкі В. А., *Беларускія летапісы і хронікі*, Мінск 1997.
- Чемерицкий В. А., *Белорусская литература XIV–XVI вв. История всемирной литературы в 9 томах*, 1985, na stronie: www.feb-web.ru/feb/ivl/v13/v13-4932.htm.
- Bednarczuk L., *Stosunki językowe na ziemiach Wielkiego Księstwa Litewskiego*, Kraków 1999.
- Citko L., *Polonizmy fonetyczne i fleksyjne w wybranych latopisach litewsko-białoruskich*, „Acta Albaruthenica” 2008, t. 8, s. 196-205.
- Citko L., *O zapożyczeniach leksykalnych z polszczyzny w języku latopisów starobiałoruskich*, „Białostockie Archiwum Językowe” 2010, nr 10, s. 11-22.
- Getka J., *Prosta mowa końca XVIII wieku. Język „Nauk parafialnych” (Poczajów1794)*, Warszawa 2009.
- Karaś H., *Rusycyzmy słownikowe w polszczyźnie okresu zaborów*, Warszawa 1996.
- Milejkowska H., *Польские заимствования в русском литературном языке XV–XVIII веков*, „Studia z Filologii Rosyjskiej i Słowiańskiej”, Warszawa 1984.
- Walczak B., *Zapożyczenia leksykalne: teoria i metodologia badań*, „Polszczyzna północno-wschodnia”, t. 2, Białystok 1999, s. 69-107.

Słowniki

Булыка А. М., *Слоўнік інішамоўных слоў*, Мінск 1993.

Гістарычны слоўнік беларускай мовы, т. 1-29, Мінск.

Фасмер М., *Этимологический словарь русского языка*, т. 1-4, Москва 1986.

Цыганенко Г. П., *Этимологический словарь русского языка*, Издательство «Радянська школа» 1989.

Черных П. Я., *Историко-этимологический словарь современного русского языка*, т. 1-2, Москва 1999.

Шанский Н. М., *Этимологический словарь русского языка*, т. 1, Москва 1963.

Шанский Н. М., Иванов В. В., Шанская Т. В., *Краткий этимологический словарь русского языка*, Москва 1971.

Шапошников А. К., *Этимологический словарь современного русского языка. В двух томах*, Москва, 2010.

Boryś W., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 2005.

Brückner A., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków 1927.

Renek S., *Podręczny słownik dawnej polszczyzny*, Wrocław – Warszawa – Kraków 1968.

Słownik języka polskiego, т. 6, Lwów 1860.

Słownik polszczyzny XVI w., т. 1, Wrocław 1966.